

לשכת עורכי הדין כסוכנת ביטחון משפטי

אביחי מנדלבלית

תפקידים מרכזיים, בהם: העמדת הכלים החוקיים לממשלה להגשים את מדיניותה; הגנה על זכויות האדם; שמירת הסדר הציבורי ומניעת פשיעה ושחיתות שלטונית; והכרעה בסכסוכים על בסיס משפטי.

לפי תפיסה זו, הביטחון המשפטי הוא החוליה שמקשרת בין אזרחי המדינה לבין שלטון החוק. בלי ביטחון משפטי, המונח "שלטון החוק" הוא כלי ריק, מאחר שלאזרח אין דרך לממש את זכויותיו במקרה הפרטני שלו עצמו. כך, למשל, כאשר קיים ביטחון משפטי, אדם שזכויותיו נפגעו בשל פעולה שלטונית לא חוקית, יודע כי עומדת לרשותו האפשרות לזכות לסעד אפקטיבי מבית המשפט.

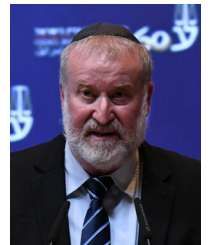
הביטחון המשפטי במדינה דמוקרטית מוגשם באמצעות מגוון שחקנים ומנגנונים, המשמשים כ"סוכני הביטחון המשפטי". בראש ובראשונה מדובר במערכת בתי המשפט, וביכולתה להעניק סעד אפקטיבי לאזרחים במצבים שונים. גם היועץ המשפטי לממשלה ממלא כמובן תפקיד מרכזי בהקשר הזה, יחד עם מערך הייעוץ המשפטי לממשלה כולו, שתפקידם להבטיח כי רשויות המדינה השונות יפעלו מלכתחילה, ולא רק אחרי התערבות שיפוטית, במסגרת סמכותם החוקית ובהתאם לכללים המשפטיים המחייבים ביחס לעבודתן.

לשכת עורכי הדין היא הגורם המרכזי המנגיש את הביטחון המשפטי לכל אזרח ואזרח, באמצעות ייצוגו המשפטי בפני רשויות המדינה, בפני גורמי הייעוץ המשפטי לממשלה, ובמידת הצורך - גם בפני ערכאות שיפוטיות. יתר על כן, התפקיד הכפול שתיארת, אותו קבעה הכנסת ביחס ללשכת עורכי הדין, מטיל על הלשכה ועל חבריה חובת נאמנות כלפי שלטון החוק בכללותו, ובכך הלשכה משמשת סוכנת של ביטחון משפטי לא רק עבור אלו המיוצגים באופן ישיר על ידי עורכי הדין, אלא גם עבור האינטרס הציבורי הכללי במדינת ישראל. תפקיד זה בא לידי ביטוי בדבריו של שר המשפטים לשעבר, פנחס רוזן

אנחנו מציינים השנה 60 שנים לחוק לשכת עורכי הדין, התשכ"א-1961, במסגרתו הוקמה לשכת עורכי הדין בישראל. סעיף 1 לחוק, המעגן בדין הישראלי את הקמתה של לשכת עורכי הדין, מבטא את תפקידה המרכזי של הלשכה בהגנה על "הביטחון המשפטי" במדינת ישראל ובקידומו, כלשון הסעיף: "מוקמת בזה לשכת עורכי הדין (להלן - הלשכה), שתאגד את עורכי הדין בישראל ותשקוד על רמתו וטהרו של מקצוע עריכת הדין וכן **תפעל למען הגנה על שלטון החוק, זכויות האדם וערכי היסוד של מדינת ישראל**" (ההדגשה נוספה - א.מ.).

כלומר, האבות המייסדים של לשכת עורכי הדין, וכנסת ישראל שחוקקה את חוק לשכת עורכי הדין, ראו לנגד עיניהם תפקיד כפול של הלשכה - כלפי פנים, אל מול עורכי הדין החברים בלשכה, שמירה על רמת מקצוע עריכת הדין ועל טוהרו; וכלפי חוץ, אל מול הציבור בישראל, הגנה על שלטון החוק, זכויות האדם וערכי היסוד של המדינה. כפי שביטא זאת השופט מישראל חשין ז"ל בדבריו הידועים כי: "עורך-דין אינו אך טכנאי-משפט, אדם שמילא את כרסו חוכמה ודעת וידוע הוא להשיב לעניין על שאלות חוק ומשפט שהוא נשאל. מקצוע עריכת-דין טובל כל-כולו בערכים: בנאמנות, בהגינות, בהוגנות, ביושר, באמירת אמת, בנימוס, בכבוד לזולת" (בג"ץ 4495/99 **הסניגורית הציבורית המחוזית נ' ועדת הערר**, פ"ד נג(5) 625 (1999), פס' 9 לפסק דינו של השופט חשין).

הערכים הללו נמצאים בליבת "הביטחון המשפטי" במדינת ישראל. **ומהו אותו ביטחון משפטי?** זהו הביטחון של כל אזרח ואזרחית בכך שמערכת המשפט תמלא במדינה את התפקידים המתחייבים בדמוקרטיה לשם הבטחת העליונות של שלטון החוק, כאמצעי ראשון במעלה להבטחת התהליכים הדמוקרטיים, האינטרס הציבורי וזכויות הפרט. באופן פרטני, המדובר בכמה



עו"ד ד"ר אביחי מנדלבלית, היועץ המשפטי לממשלה

איתן לצדן של מערכות החוק והמשפט ולצד הביטחון המשפטי במדינת ישראל, אל מול התקפות שביקשו להחליש את מעמדן. אך לאחרונה, במושב הפתיחה של כנס לשכת עורכי הדין באילת לשנת 2021, הדגיש עו"ד חימי: "אנחנו בלשכת עורכי הדין נמשיך ונהיה ממלכתיים ועצמאיים, נמשיך ונהיה איתנים אל מול כל ניסיון להחליש את מערכות אכיפת החוק, את מוסד היועץ המשפטי לממשלה ואת מערכת בתי המשפט. לא ניתן יד להתלהמות, לא ניגרר לפופוליזם, לא נתפשר על עיקרון שלטון החוק ולא נוותר על הדמוקרטיה. עצמאותן של מערכות אכיפת החוק ושל השופטים היא ענף עליו נשענת הדמוקרטיה הישראלית והיא הערובה להבטחת זכויות האדם במדינה. אנחנו לא ניתן לגדוע את הענף הזה".

לשכת עורכי הדין היא הגורם המרכזי המנגיש את הביטחון המשפטי לכל אזרח ואזרח, באמצעות ייצוג המשפטי בפני רשויות המדינה, בפני גורמי הייעוץ המשפטי לממשלה, ובמידת הצורך - גם בפני ערכאות שיפוטיות

אחד התחומים שבו באה לידי ביטוי, באופן בולט ביותר, תרומתה של לשכת עורכי הדין לביטחון המשפטי במדינת ישראל, הוא הצטרפותה של הלשכה כצד להליכים משפטיים, בין כצד ישיר לאותם הליכים ובין במעמד של "ידיד בית המשפט". בהקשר זה, ניתן להזכיר למשל את הצטרפותה של הלשכה כ"ידיד בית המשפט" לעתירות שעסקו בעניין מינויו של שר משפטים קבוע, לאחר פקיעת כהונתו של השר בני גנץ כממלא מקום שר המשפטים (בג"ץ 2255/21 **התנועה לאיכות השלטון נ' ממשלת ישראל**). בבקשת הצטרפות להליכים, עמדה הלשכה על הפגיעה הקשה בשלטון החוק הנובעת מהיעדר שר משפטים מכהן: "לעמדת הלשכה, כמי שמייצגת את שלטון החוק ואמונה על שמירתו, המחדל באי-מינוי שרים חלף שרים שכהונתם פקעה, ובראש ובראשונה באי-מינוי קבוע של שר משפטים, חלף מ"מ שר המשפטים שכהונתו פקעה, אינו מותר ספק בדבר הפגיעה הקשה בשלטון החוק ובציבור עורכי הדין בישראל כאחד. מחדל זה מוביל לפגיעה קשה בשלטון החוק, אשר על שמירתו אמונה הלשכה, ולפגיעה בפעילותה השוטפת של הלשכה, לרבות באפשרותה להפעיל סמכויות שניתנו לה בחוק, באופן שפוגע בציבור עורכי

ז"ל, אשר כינה את מקצוע עריכת הדין כ"הזרוע השלישית של עשיית דין וצדק" לצד הרשות המחוקקת והרשות השופטת.

הנאמנות הכפולה של עורכי הדין - ללקוח אותו הם מייצגים, ולערכים של הביטחון המשפטי באופן כללי, באה לידי ביטוי גם בפסיקתו של בית המשפט העליון. כדברי הנשיאה אסתר חיות, באחת הפרשות: "עורך הדין מייצג את שלטון החוק, והוא נתפס כחלק מן המערכת המשפטית, לפיכך עליו להיות נאמן לחוקי המדינה ובעל רמה מקצועית ואתית ההולמת את המקצוע ואת האמון שהלקוח, בתי המשפט והציבור נותנים בו" (על"ע 10320/02 **פאדי בולוס נ' לשכת עורכי-הדין בישראל**, פ"ד נח(5) 695 (2004), פס' 10 לפסק דינה של השופטת חיות (כתוארה אז)).

הדבר בא לידי ביטוי כאמור גם בהקשר המוסדי הרחב יותר של לשכת עורכי הדין, כפי שפסק השופט בדימוס יצחק זמיר באחת הפרשות: "אכן, הלשכה היא נאמן הציבור. זוהי נאמנות כפולה. כמו כל גוף הממלא תפקיד ציבורי על פי דין, היא חבה נאמנות כלפי הציבור הרחב, שמכוחו היא קמה, ממנו היא קיבלה את סמכויותיה ולמענו היא פועלת. זוהי נאמנות כללית. אולם, יש שגוף הממלא תפקיד ציבורי על פי דין חב גם נאמנות מיוחדת. זוהי נאמנות כלפי ציבור מסוים שאותו גוף מייצגו, או משרת אותו, או מפקח עליו. שתי הנאמנויות, הכללית והמיוחדת, משלימות זו את זו" (בג"ץ 2832/96 **יוסף בנאי נ' המועצה הארצית של לשכת עורכי הדין**, נ(2) 582 (1996), עמ' 592 בפסק דינו של השופט זמיר).

לאורך 60 שנותיה, פעלה לשכת עורכי הדין בכמה דרכים ואפיקים במסגרת תפקידה כסוכנת של ביטחון משפטי במדינת ישראל. באופן מסורתי, ראשיה של הלשכה נעמדו לימין מערכות החוק והמשפט אל מול התקפות מצד גורמים שונים. כפי שאמר ד"ר אמנון גולדנברג ז"ל בדברים שנשא כראש לשכת עורכי הדין, לרגל ציון 25 שנים להקמת לשכת עורכי הדין: "מאז ומתמיד גרסתי שלשכת עורכי הדין אינה רק גוף מקצועי צר מידות השוקד על האינטרסים של חבריו, אלא גוף ציבורי בעל ייעוד מובהק בנושא שלטון החוק. מתפיסה זו נגזרת גם חובתה להשמיע קולה בנושאים ציבוריים בעלי אופי משפטי. [...] הנושאים שבהם הייתי מצפה שהלשכה תדריך את דעת הקהל נוגעים לזכויות האזרח, מעמדו של שלטון החוק, שמירת מעמדה של מערכת המשפט וכיוצא באלה עניינים אשר בהם מוסמכת הלשכה לחוות דעתה, מכוח הכשרתה ונסיונה".

ראש לשכת עורכי הדין הנוכחי, עו"ד אבי חימי, הדגיש פעם אחר פעם את תפקידה זה של לשכת עורכי הדין, והתייבב



ב-60 שנות קיומה הציבה לשכת עורכי הדין אידיאל גבוה של הגנה על שלטון החוק, היועמ"ש בוועידת המשפט, ספטמבר 2021

באדן חשוב ויציב בבסיס הדמוקרטיה". בית המשפט העליון, אשר קיבל את בקשת ההצטרפות של הלשכה להליך, עמד על חשיבות ההגנה על זכותם של נחקרים לפרטיות ועל הקפדה מצד רשויות החקירה לפעול בהתאם להוראות הדין במסגרת פעולותיהן (בש"פ 7919/19 אוריך ואח' נ' מדינת ישראל).

ראש לשכת עורכי הדין הנוכחי, עו"ד אבי חימי, הדגיש פעם אחר פעם את תפקידה של לשכת עורכי הדין, והתייזב איתן לצדן של מערכות החוק והמשפט ולצד הביטחון המשפטי במדינת ישראל, אל מול התקפות שביקשו להחליש את מעמדן

הדוגמאות המובאות הן חלק קטן מהעשייה הענפה והיומיומית של לשכת עורכי הדין לשם קידום הביטחון המשפטי במדינת ישראל. ב-60 שנות קיומה הציבה לשכת עורכי הדין אידיאל גבוה של הגנה על שלטון החוק, שמירה על זכויות האדם, וביצור מעמדם של מוסדות החוק והמשפט. על כך, ראויה לשכת עורכי הדין לכל שבח, וראויים ראשיה לכל ברכה. אני מאחל ללשכת עורכי הדין בישראל עוד שנים רבות של עשייה ברוכה, ועמידה איתנה על עקרונותיה של מדינת ישראל כמדינה יהודית ודמוקרטית.

הדין בישראל ובציבור המיוצג על ידם" (סעיפים 47-48 לבקשת ההצטרפות של הלשכה).

במקרה אחר מהשנה האחרונה - עניין החיסון של אסירים נגד קורונה - הייתה לשכת עורכי הדין אחד הצדדים שעתרו לבג"ץ, על מנת לחייב את השר לביטחון הפנים לחסן אסירים בהתאם לתעודת שנקבע על ידי גורמי המקצוע במשרד הבריאות. מדובר בהתערבות חשובה ביותר מצד לשכת עורכי הדין, לצדם של אלו השייכים לאחת הקבוצות המוחלשות ביותר בחברה - העצורים והאסירים בבתי הכלא. ביחס לקבוצה זו, גם במצב של שגרה, ולא בזמן מגיפה, קיים צורך מוגבר במתן ביטחון משפטי לחבריה, בשל היותם נמצאים במצב של שלילת חירות, שגזרת נגישות מוגבלת לייעוץ משפטי ולהליכים משפטיים. בפסק הדין התקבלה עמדתה של לשכת עורכי הדין, יחד עם יתר העותרים, וכן עם היועץ המשפטי לממשלה שהתייזב אף הוא נגד החלטת השר לביטחון הפנים, ונקבע כי השר פעל בחוסר סמכות כאשר נתן הוראה שלא לחסן אסירים נגד נגיף הקורונה, בניגוד לעמדת גורמי המקצוע (בג"ץ 158-21 רופאים לזכויות אדם נ' השר לביטחון פנים).

במקרה שלישי, הצטרפה לשכת עורכי הדין כ"ידיד בית המשפט" להליך שעסק בחוקיות החיפוש בטלפונים ניידים במהלך חקירה פלילית. בהודעה לתקשורת שפרסמה לשכת עורכי הדין בהקשר זה נמסר כי: "עניינה של הלשכה בהצטרפות להליך זה קמה מחובתה על פי סעיף 1 ללשכת עורכי הדין ונוגעת לזכויות כלליות של חשודים ונחקרים, כדי שיתקיים הליך הוגן מאחר שמדובר



הקו האדום של לשכת עורכי הדין

חברות וחברים יקרים,

אנחנו כאן בשבילכם 24 שעות ביממה, 7 ימים בשבוע.

הקמנו עבורכם את "הקו האדום של לשכת עורכי הדין" שהינו קו חירום לעורכי דין בלבד שזמנו לחקירה במסגרת מילוי תפקידם או שעוברים חיפוש בביתם או במשרדם.

הקו מעניק מענה באמצעות שליחת הודעות SMS או וואטסאפ, ללא תשלום, 24/7, ומופעל על ידי עורכי דין ותיקים ומנוסים מהתחום הפלילי, אשר התנדבו למשימה החשובה של סיוע לחבריהם למקצוע, והכל בשם האחריות והערבות ההדדית של הלשכה לחבריה, ושל עורכי הדין זה לזה.

מספר הטלפון של "הקו האדום" להודעות: 050-5544953



עו"ד אבי חימי

ראש לשכת עורכי הדין בישראל